

V. I. Lenin o úloze ženy ve společnosti a zkušenosti z řešení ženské otázky v socialistických zemích

Bratislava, Pravda 1971.

Sborník, vydaný bratislavským nakladatelstvím Pravda, obsahuje materiály mezinárodního symposia, které v jubilejním roce stého výročí narození V. I. Lenina zorganizoval *Výbor sovětských žen* v Moskvě. Hlavní pozornost symposia, zaměřená na hlubší pochopení teoretického dědictví V. I. Lenina v oblasti sociálního osvobození ženy a na prezentování výsledků řešení otázky postavení a úlohy ženy v současné socialistické společnosti, vzbudila velký zájem pokrokové veřejnosti, manifestovaný také účastí představitelk ženských organizací ze socialistických, kapitalistických i rozvojových zemí. Program symposia se týkal nejen revolučních přeměn a úspěchů socialistických zemí při řešení ženské otázky, ale současně zdůrazňoval, že ženská otázka je dnes součástí ideologického boje mezi socialistickou a kapitalistickou společností. V této souvislosti byla vyzdvížena úloha, kterou v současné době ženy sehraji v revolučním boji, v národním osvobozeném hnutí, v boji za mír, za demokracii, při obraně socialistické vlasti. Úspěšné výsledky řešení ženské otázky v socialistických zemích se tak stávají vzorem a revolucionizující silou v boji za sociální emancipaci žen v ostatních zemích.

Sborník obsahuje všechny materiály symposia, tematicky uspořádané do šesti kapitol. Úvod tvoří referát A. Šapošnikovové *V. I. Lenin o úloze ženy ve společnosti a zkušenosti z řešení ženské otázky v SSSR*. Autorka v něm ukazuje na nevyčerpatelné ideové teoretické dědictví V. I. Lenina, které pomáhá orientovat se v teorii a praxi revolučního hnutí minulosti i současnosti. V referátě je podrobně analyzováno dílo V. I. Lenina v souvislosti s jeho zájmem o problém zrovnoprávnění ženy, rozpracovaný v teorii sociálního osvobození ženy. Autorka připomíná, že první kroky na cestě k sociálnímu a duchovnímu osvobození ženy se uskutečnily ještě za Leninova života a byly zakotveny v ústavě sovětské republiky z roku 1918, kdy ženám byla poprvé v dějinách přiznána stejná politická práva jako mužům, právo na práci a stejnou odměnu za práci, byla zaručena ochrana matky a dítěte a vyhlášena rovnoprávnost muže a ženy v rodině. A. Šapošnikovová uvádí, že formální, zákonem uznaná rovnoprávnost žen je jen začátkem dlouhodobého procesu uskutečnění rovnoprávnosti v každodenním životě. Boj za zrovnoprávnění žen v SSSR byl součástí třídního boje především v období prv-

ních let existence sovětské republiky, kdy se proti němu stavěli náboženští fanatici a představitelé vykořisťovatelské třídy, podporovaní všeobecnou nevdělaností lidu a hluboko zakořeněnými feudálně patriarchálními zvyky a vztahy v rodině.

Autorka se dále zabývá procesem zapojení žen do společenské výroby. Velmi aktuální otázkou je dnes nutnost zlepšovat odborně kvalifikační strukturu zaměstnaných žen, jež je zajišťována různými formami zvyšování kvalifikace a všeobecnou dostupností vzdělání. Nevyhnutelnou součástí úspěšného řešení ženské otázky je aktivní účast žen na řízení státu. V této souvislosti A. Šapošnikovová uvádí, že zatímco v roce 1937 bylo do Nejvyššího sovětu zvoleno 189 žen, v posledních volbách tvořily ženy více než třetinu všech poslanců, což dokládá úspěchy výsledků v oblasti společensko-politické aktivity sovětských žen.

Autorka analyzuje široký okruh problémů v souvislosti s úlohou ženy v rodině. Zabývá se zejména změnami, k nimž došlo v sovětské rodině, a konstatuje, že proces utváření nové rodiny, nových vzájemných vztahů mezi jejími členy závisí na materiálně technické základně, na zdokonalujících se společenských vztazích a na přetvářející se osobnosti člověka v socialistické společnosti. V tomto směru přítomnost plně podporuje tezi V. I. Lenina, podle níž mechanismus změny domácího hospodářství a rodinného poslání ženy pouze dočasně spočívá na racionální dělbě domácích prací mezi mužem a ženou, zatímco všestranný rozvoj společenské výchovy dětí a vytvoření velkého komunálního hospodářství a služeb pro obyvatelstvo je základem revoluční přeměny. Přestože se v SSSR v oblasti služeb pro obyvatelstvo mnoho zlepšilo, stále ještě existuje řada problémů. Závěrem se A. Šapošnikovová věnuje otázkám rozvoje mezinárodního ženského hnutí, které analyzuje počínaje prvními pokusy o sjednocení z r. 1907 a konče ustavením Mezinárodní federace žen v r. 1945. Tematickým pokračováním závěrečné části jejího referátu je celá první kapitola sborníku nazvaná *Úloha žen v revolučně osvobozovacím hnutí, v boji za národní nezávislost, při obraně vlasti*. Tato kapitola je věnována účastí vietnamských, korejských, kubánských, polských, bulharských, běloruských a jihoslovanských žen v revolučním hnutí jejich země.

Druhá kapitola *Úloha žen socialistických zemí při budování socialismu* obsahuje patnáct referátů zástupkyň jednotlivých ženských organizací socialistických zemí. Referáty umožňují učinit si celkový obraz o výsledcích ře-

šení problematiky ženy v jednotlivých socialistických zemích. Přesvědčivě potvrzují, že jen v podmínkách socialismu má žena možnost plného a všestranného rozvoje své osobnosti, že jen za těchto podmínek může zaujmout stejné postavení jako muž ve všech oblastech života. podílet se na procesu společenské výroby, na řízení státu a současně plnit svoji mateřskou funkci. Potvrzuje se, že pouze v socialistické společnosti může žena prostřednictvím své účasti na společenské výrobě dospět k úplnému osvobození, že vědomí ekonomické nezávislosti na muži a vědomí rovnocenného partnerství s ním jsou rozhodujícími činiteli ovlivňujícími uvědomělost a intelektuální rozvoj ženy.

Na druhé straně je možno konstatovat, že ve všech socialistických zemích se v této sféře objevuje zhruba stejný okruh problémů. V souvislosti s ekonomickou aktivitou žen je dnes velmi aktuální otázka zvyšování kvalifikace nebo překvalifikace ženské části pracujícího obyvatelstva tak, aby odpovídala požadavkům nastupující vědeckotechnické revoluce. V tomto směru je velmi zajímavý trend v NDR, kde se snaží o to, aby koncem sedmdesátých let mělo přibližně 80% všech pracujících žen ukončené odborné vzdělání.

Řada společných problémů se týká vytváření podmínek optimálního spojení funkcí, které žena plní v rodině, ve výrobě a ve společenském životě. Ve všech socialistických zemích je v rámci odborů rozvíjen program intenzivní péče o ženy, jehož cílem je přispět k vytvoření optimálních podmínek pro sladení společenských funkcí ženy. Do popředí vystupuje především velký význam rychlého rozvoje služeb, zdokonalování veřejného stravování apod. jako jediná cesta osvobození ženy od domácích prací, které jí zabírají značnou část volného času potřebného na regeneraci fyzických a duševních sil, na zvyšování její kulturní úrovně.

Ani ve vyspělých socialistických zemích nejsou ještě zcela zlikvidovány tradiční předsudky o pracovním, rodinném a společenském zařazení žen. Proto je prvořadým úkolem sledovat procesy ve vědomí moderní ženy, na něž upozorňují E. Lagadinová z BLR a I. Lengeová z NDR.

Celá řada problémů vzniká v souvislosti s procesem zapojování žen do společensko-politické činnosti. V této oblasti je nutno společně hledat možnosti dalšího zvyšování veřejné politické aktivity žen a odstraňovat jak její objektivní, tak subjektivní překážky.

Vliv vysoké vzdělanosti a kulturní úrovně žen socialistických zemí na zvýšení jejich úlohy ve společnosti je název třetí kapitoly. Obsahuje referáty zaměřené jak na otázku přeměny společenského vědomí, tak na otázku přeměny názorů a postojů mužů a žen samých. I v této oblasti existují specifické problémy a těžkosti, které je však možno postupně překonat.

Ze sociologického hlediska je nejzajímavější a nejpodstatnější čtvrtá kapitola — *Problémy*

rodiny socialistických zemí. Referáty obsažené v této části vycházejí z chápání rodiny jako nejmenší, ale přitom základní buňky společnosti, která se teprve formuje na nový, socialistický typ rodiny. Například M. Dinková z BLR uvádí, že rodina ve svém historickém vývoji vždy projevovala mimořádnou pružnost a přizpůsobivost, pokud jde o plnění různých funkcí. Nový typ socialistické rodiny, podle jejího názoru, si zachovává tři základní funkce: biologickou a duchovní reprodukci člověka, osvojování a rozvoj kulturních hodnot a organizaci rodinného života. Cílem společného úsilí různých vědních disciplín by mělo být vytvořit takový model rodiny, který by zajišťoval optimální podmínky pro rozvoj kulturně výchovných funkcí rodiny, pro odborný rozvoj obou zaměstnaných manželů a pro účinnou vzájemnou pomoc jednotlivých členů rodiny — a to všechno při minimálních nárocích na čas. Autorka se zabývá otázkou mechanismu přizpůsobování rodiny vzorům, normám a hodnotám, které jsou jako orientační body dány sociálním prostředím. Upozorňuje, že překonání vlivu starých tradic závisí na dobudování socialistického systému hodnot, na vytvoření takového modelu fungování instituce rodiny, který plně odpovídá socialismu. Analyzuje též otázku přeměny struktury rodiny, vyplývající sice z pomalu postupující, avšak už nastoupené dělby práce, a povinností spojených s výchovou dětí a péčí o domácnost.

Referáty páté kapitoly — *Formy a metody práce mezi ženami v socialistických zemích* — spojuje teze V. I. Lenina, že míra účasti žen v každém revolučním hnutí svědčí o jeho síle a rozmachu. V tomto kontextu je prvořadým úkolem prohlubovat účast žen na budování všech sfér společenského života socialistické společnosti.

Poslední, šestá kapitola, nazvaná *Mezinárodní význam leninismu a leninských idejí o sociálním osvobození žen*, obsahuje příspěvky představitelů rozvojových zemí, vyjadřující odhodlání realizovat myšlenky o sociálním osvobození ženy, a to podle zkušeností a výsledků dosažených v socialistických státech.

Recenzovaný sborník přináší cenné podněty teoretického i praktického charakteru, významné z hlediska dalšího řešení problematiky žen v socialistické společnosti. Přestože sborník není jednoznačně určen sociologické veřejnosti, může přispět k prohloubení poznatků v této oblasti společenského života, což je jeho hlavním kladem. *Olga Zukalová*

Maria Ossowska: Ethos rycerski i jego odmiany (Rytiřský étos a jeho odrůdy)

Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1973, 223 s.

Náhoda způsobila, že právě v době, kdy jsem začal psát tuto recenzi, přišla z Varšavy smutná zpráva, že autorka recenzované knihy již nežije. Profesorka M. Ossowská zemřela v srpnu 1974. Necht' je proto tato recenze zá-